

7.СIII.6.173.

УМАІІКО

ҫаңтыр педен воһьр ҫат

Көсүрген кизи
I. NIKIFOROV.

Алт.

2-500

V. Malinko.

**җаңтыр
недең воляр
җат**

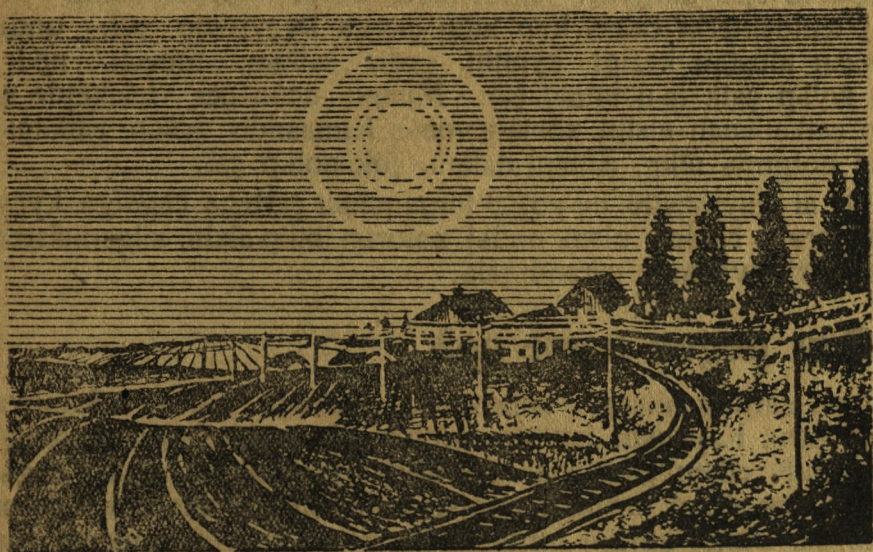
Кееурген кизи I. NIKIFOROV

Г.П.Б. в Лнгр.

Ц. 1933 г.

Акт № 615

99

Ajdьn ajlandra tegeřikter kerynyp turza, aңmьrdь sakь.

Kynnin, emeze ajdьn ajlandra tegeřikter kerynyp tura berze, ol tuřta aңmьr aajtanьn sakььr kerek turu.

Bu temdek cьn-va, emeze cьn emes-pe? Ajas, ut kynderdi bis aьktar, aaarьr, keryp turar volzovьs, bu temdek cьn dep, řuyltevis ondьj volьp kalar. Bu temdekti, kanca mun ьl, bisten ozo urtagan alvatь bilip turgan.

Kynderdin ajazьn, vaza ut volorьn, er iřteer uluska ozo aзындьra vilerge kerektyyn kazь-la kizi bilip at. Olen savarga, yren sacarga, vaza ař bastьrarga-da oncolorьna vařka, vařka kynder kerek, bir iř tuzynda ajas kynder kerek, kajzьzьnda deze ut kyn kerek volьp at.

Munьn kereginde ozogь eјden beri atkan alvatь ajas, ut kynderdi aьktaar voldь. Olor ajas-la ut kynderdi ozo aзындьra

bilerge temdekerdi taap alarǵa kiceep çat. Ajas-la çat kynderd tanytan aajь çok көр вақа, вақа temdeker var. Olordьn kezigi cike, сын, biske tuzalu volup çat. Kezikteri deze сын emes, endy volьp, ulustьn izin tutadьp çat.

Чат-la ajas көrgyzer temdekerdi bistin көр kizi bilip çat, ondьj temdekerin чакшь көр bilip alarga кыңrenip çat, ondьj volgozьn ulustьn kezigi kynnin судь salkьn, тумань neden ulam volьp çatканын билвей çat. Munьn usun çer telekejde ne volьp çatканын bistin хожjastvovьs kamaandu volьp çatканын kizi-le volgonь bilip, aajlap alatanь çok volьp çat.

Ol ar—vytkende ne volьp turganьnьн чартына сыгarga кыңrenip көрели. Neden ulam ondьj vologьn bilip alalь, bilgenibisten, ulam хожjastvovьсть чарандьраль.

Buu degen neme ne?

Онь чарттаp bilerge samovardь ачыктаp көрели. * Samovar кајнар туру. Кајнаган izy suu соольp, ак буu volьp samovardьn kakpaгьnda etken ytterinen өрө көдурьлуп сыгат. Буu сыгьp çat деп, bis ајдьp турувьs: онојьp ајтказьн бу cike emes volor. Буудь bis sraпaj көрвөј турувьs. Бу кейде көрүпves neme. Буu кейдиј, оноң өtkyre neme көрүпур турар. Bistin буu деп көрөтөн nemevis, ol суудьн ең kicy tamcьларь volьp çat. Буu суудьн tamcьларьна кувьльp ijerde, ань буu деп ајdarga чаравас.

Kazaja көрүпур турган neme, samovar kakpaгьnьn ydinen ulaj көрүпур турган emes, cala евеş оноң өрө bildire берip çat деп ачыксыл kizi bilip ijer. Ol kazaja көрүпур турган nemenin-le kakpaктың ортозьнда көскө көрүпвей турган буu var volьp çat. Өрө кейге көдурьлип, ol соор çat. Буu soordo, суудьн kojula-ньp oogoş tamcьларь volup, kuvulup çat. Ol tamcьлар syreкеј oogoş kereginde olordьn biryuzin вақа көрөргө volbos, Çe, on-дьj oogoş tamcьлар көптөр, көр milionдор volgondo, biske olor туман volьp көрүпур турар.

Ондьj kojulgan буудан туман-la bulut volup vьdур çat. Teneride buluttагь буu samovardan, emeze сөјгөнөн сыккан буудан бир канса milion katap көр volьp çat, samovardьn бу-узьньn-la buluttьn буузьньн вақазь чапыс ondo volor.

Neden ulam cыk vyder

Buudьn vudyp turarь ulaj volьp çat. Çunьp kojgon camca— ştan ilip turular. Tьşkarь çajarda, kyn tijer çerine çajьp turar. Tura icine ilgende peckee çuuktada ilglep çat. Kej çьlu, cыk çok kurgak volzo, çajgan neme kapşagaj kurgaar. Munь vu iştı iştep turgan ulus tekşi biler.

Çe, çungan camca, ştannьd cыgь kajda vardь? Ol suu munda-la kejde, vuu volup kivьla-la çyry, vuu deze kёskё kёrynvёs. Çe turanьd icinde vuu kёp volup barganda, viske ol bildirip turar. Camca-ştanda çunala tura icinde kurgatkanda tьnarga uur, cartьk voloton, onь ne-de kizi biler. Kejge vuu tolo bergен. Ondьj volordo, kej cыktu voldь dep ajdar.

Kej kanca-la kirely çьlu volzo, onьd krezine voььna cыk alьp çat. Kej sook volzo, ol voььnьd sook krezine buudь as alьp turar, sook kejdin icinde vuu as voloz,

Kьş kynynde ot salgan turada kёznёkterinin şilizinde suu tamcьlar agьp turat, onь ulus „kёznёk terlep turu“ dep ajdar. Ol nenin ucun onьdьj volьp çatkan degezin, vuu soop varala kojulanьp, tamcь suu volup kuvuldь, şilizine otura kalganь ol.

Çer—telekejde vaza onьdьj volьp çat. Kyn çerdi çььdьp turarda çerdin cыgь vuu volup, kuvulьp varьp çat. Enirde kyn vatkan kijninde çer soop çat. Kej vaza soop çat. Vuu soop kelerde, kojьp, oogoş tamcь volьp kuvulatanьn vis bileribis, ol oogoş tamcьlar sooj vergen ёlengё, çerге, turanьd çavuuна oturgular çat. Calьn onojdo vudyp çat.

Erten tura kyn cыgьp, çerdi çььdarda, calьn çok volup varat, onьd oogoş tamcьlarь soolьp varьp çat, vaza katar, suu volup, kuvulup varat.

Tumandar. Buluttar

Izy kyn ёtti, çajdьn seryyn enir kirdi. Teneerede bir-de bulut çok. Ebeşte ezin çok, agaş vyrinde bir-de kьjмьk çok. Suuda çanьsta kьjмьk çok turu.

Suudьn ystyne kuu tuman çajьla verdi, onьzь vuu volьp cыkan, suu sooj vergen kejde, tuman volьp kuvulup turganь ol. Tuşte kynnin izyuine suu tьd soolьp turgan, çe ol tuzunda kej çьlu volьp turgan kereginde, vuu oogoş tamcь suu volьp kuvul-

vaj turgan. Tuman çok volgon. Enirde sook tyzerde, viu kojььp, oogoş tamcъ suu volup kubulđ. Ol oogoş tamcьlar tuman volup, kejde keryner voldь.

Çe çajđn kьska kyni edyp kaldь. Kyn cьktь, çer cььđ, çerdin cьluunañ çavьs turgan kej vaza cььđ, cьlukejde tuman volup turgan oogoş tamcьlar cььj-la vaza kerynvej vardь, olor viu volup kubulđ. Tuman cььjьp vardь.

Talaj suunьp ystunde, ancadala, kys kynderinde, çaan koju tumandar çajьp, ulaj turatan.

Tuman enirde keryner, tanaar çuuk kej tam soop varar tuşta tuman kojula bereten.

Tuman bir kanca ajga ulaj turar çerler var. Bu tumandar syrekej koju voloton, ondьj tumanga, uraak emes, koştoj turgan dep ajtkadьj kiziler voьь voььp keryp volvojton.

Ondьj tumandar kys kynderde Anglijanьp stolitsazь volgon London dep gorottьp oromdorьna çajьlatan. Ol ejinde ondo avtomobilder, avralar araaş çyreten.

Arazьnda oromdo azь veri çyreteni sьranaj toktop-to kalar. Çaju vazьp vraatkan ulus yzeri voььna syze tavaryьp çyrer.

Çaan gorotto ondьj ejinde kerp çetker cььm volup çat.

Bistin çerdin voььnda ne volup çatkanьp kücьndadььs. Emdi onon eře ne volup çatkanьp koreli.

Bis ajeroplanga oturup, uckan vololь. Cьlu çajgь kyn turu, çe ondьj-da volzo, vьrkyk kyn emtir. Bistin ajeroplan tap-la çerden kedyrylyp, ьrap varat. Bijikten korerde, ulustar, turalar, agaştar oncozь kicy oogoş kerynip çadьь. Çe kerymçily çaraş nemeni keryp, sook volup varganь bildirer voldь.

Gradusniki kerezьis, vaja çerde 15 gradus cьlu kergyzyp turgan, emdi deze 10-la gradus kergyzyp turu. 5 gradus kirely sooj verdi.

Baza bir kanca minut krezine, eře kedyrylzevis, ton kijer kerek voldь. Çerden ьrap vьratkan krezine, kej tam soop vьradar emtir. Ondьj volgonь cьp cьььna kelizip çat. Onьp ucun vijik tajgalar kacanda kajьvas karlu çadatan emtir.

Çe bistin ajeroplanььs vьlut arazьna kirip kaldь. Bis keryp turzavьs ajlandra turgan neme vajagь-la tuman volьp çat. Ol tuman, oogoş tamcъ volьp, çyzyviske, cacьььska, kijimibiske tyzyp turat. Onco var neme cьksьp, suulanьp turar voldь.

Ajdarda, bulut wajağь tuman wolyр turu, wu tuman oе wiy-
ikte wutken, emeze җerden oе kodyrylgen.

Ңлы кей соок кейден җенил. Ajdarda, ol wuu-la kozo oе
kodyrylyp warar, җe oе wiyikke җыкан җлы кей соор warar.
Ondo wuu kojulanьр tuman wolyр warar.

Ondь wolordo, bulut oе кейде канайр токтор җат, онь
wilerge kizi җилбиркер турар. Suudьн tamҗыларь. oogoҗ-to wozzo,
кейден uur emes-pe edi? Kizi wodozo, bulut җerge-le тыҗкедиј wo-
lorго kerek. Bulut wolyр wutken oogoҗ tamҗылар җer temen, ty-
zerge турular. Ңe olordь җerge тызыртпей, capтык edip турган
neme waja җerden oе җығр турган җлы кей wolyр җат. Buluttan
oogoҗ tamҗылар temen тызыр турарда, җлы кей olordь kajra oе
syryp турат.

Anajdarda ol aajьnca ajtkazьн buluttar degen neme syreкеј
oogoҗ җанмыр wolyр җат, җe ol җerge тыzerge wolyр җадар җат,
җлы кей онь ijwej турu.

Emdi wistin турган җeriwistin кейј соор wargan wozьн, wulut-
tar kojularга wastadь. Oogoҗ wuu tamҗылар җaanар турu. Olor
yzeri tabaғьзьр, wirigip турular. Ңaanagan krezine olор uur wolyр
warat, tywunde ol tamҗылардың uurь tam җaanaj-la җerden oе
җығр турган кей olordь тыҗpeske toktodьр alwaj warar. Ol tuҗta
olor eweҗten җerge тызыр турар. Oнь wis җанмыр җаар турu dep
ajdataнbьs.

Ystynedь temen kergende, wulutardьн kezeri.

Buluttyň kalňyň bis usur ödyp sýktýwýs. Ýstýbiste tenere
kök sanjyr, ajas, çarkýndu turu. Kynniň çalyr turgany syrekej.
Çe tömen deze, koju buluttar çajylyr turgany turu. Ýstýnen
kynniň çarkýlyna kazajyr, syrekej çaan jak-tykter sasylgandy
kөгynur turu.

Kynniň aajy (pogoda) buluttan öre ystýndegizi çerdegizinen
uraak waška. Buluttan arý soogý syn, çe ondy-da wolzo, anda
ajas, çakşy. Çerde deze ulus turaga, ajlga kირerge mendep turu-
lar. Buluttar kojyla-la, çerge çanmyr ugula berdi.

Кукырт çalkýndu buluttar.

Kазь кiреде кандыж вудушты вулуттар волот

Bistin ајерполан-ла учур, өдур ськан вулуттар' деген неме туман волур çат. Ондыж кеверлы вулуттарды кьрфу (слоистье) деп ајдатан.

Олор⁷ tenereni voro өнды кожу туман-ла вуркејтен. ОI туман çерде вуде-ле сан өгө көдурулур-те сьгар неме. Çе көви-зінде вулуттар çердең бир километр крези вијикте вудур турулар.

Оноң ураак вијикте, çараş вудушты, паравозтын тундугинен, сьгатап ак ышка кеверлы вулуттар волотон. ОI вулуттар сьлдын сьлу өјинде-ле көрүнетен, олорды сукталыр, узыктелип келген вулутар деп ајдар.

Çајгыда çег куннин согына сурекеј изип çат. Çердең çавьс турган кеј изип çат. Сьлу кеј, соок кејдең çенил учун, өгө көдурулур, сьгьр çат. Сьлу кеј, çердең суудын виин козо алыр, сьгьр туру. ОI виин өгө вијиктин соогьна кожыла-ла вулут волыр вудур туру.

Ениргери соојтонь кiрелу волыр варар, сьлу кејдин көдурьлетени токтоп калар. Сукталыр, узыктелген вулуттар сьльыр калар.

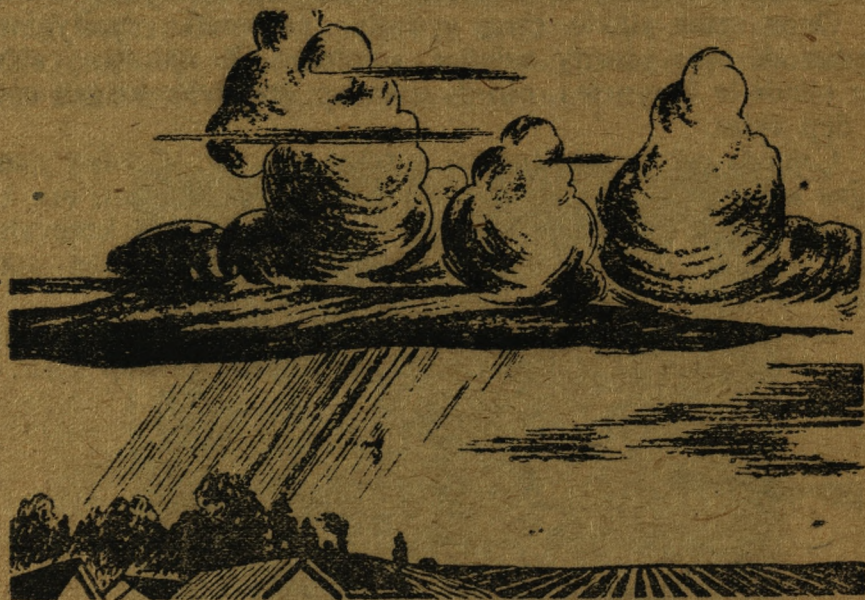

Сукталыр узыктелген (куцевь) вулуттар

Сук вулуттар вудур, çагьт, емезе еки километр' крезиінде вијикте çуретен, олордон çанмыр тьшпейтен.

Çe, arazьnda çerden ulaj ködyrylyp, сьгьр турган буудан, ol buluttar köjьлр çat. Onon ulam, ol cuk buluttar kyzyrtty buluttar volup kubulatan, kyzyrtty kara buluttardan syrekej тың çанмыр urular.

Çe, onды çанмыр uzak volbojton. Bu onды kyzyrtte, uzakka turbas çaan çанмырлар çajььdagь eң izy aяларьnda voloton.

Kyzyrtty buluttar

Arazьnda kyzyrtty bulutardan mөndyr çaaјtan. Mөndyr kanajda vudyp turganьn, nauka yuredy çetre çart bilgeni çok turu, çe yurengen ulustan көр kizi mundьj dep vodop turular: kyzyrtty bulutlardьn өрөгi kьrlarь кейдин сьранaj vijgine çedip turular. Onды vijikte sook syrekej тың voloton, oogoş tamcьлар ondo toş volup, tonьr turular. Воjьньn иурьnan ulam, ol oogoş toştor төмөндөр, tyzyp vradar. Çe, çerden өрө сьгьр турган çьlu кей olordь kajra syryp, өрө сьгарьр турu, anajda ol aajьnca oogoş toştor bulutta sekirip, vijeler turgandьj volup turьlar. Öрө vijikte кейдин воjьna сьгьр, төмөн çавьs-ta çerge tyzyp, katap, katap onojьr turganca, ol oogoş toştor kattalьp, kalьnzьp, çaanap, иит volьp varar. Adakь ucьnda, иурьnan төмөндөр, bulut өtkyre çerge tyzyp çadьlar.

Kөр савазында тызур турган мөндүр мыркак уренинен чаан
волвос неме, каа чаа-ла такааның җумуртказы кirely, аразында
дезе томого кirely волыр тызер.

1929 җыда иjul' аjдын 13-ци кунунде Zavoronki деп дерем-
неде (Moskva оblast) мөндүр тышкен. Тышкен мөндүрдин чаань
такааның җумуртказы кirely волгон, җе олордын выдызи не-ле җу-
зин, солун выдыш волгон. Мен ол мөндүрдин выдызиниң көбизин
җурукка салыр иjдим.

җуруктардын екуузи бу висикке салыган. Бу еки вашка вы-
дысты мөндүрдин чаанын бир-де кичинектетпей, тышкен воjын-ла
җурап салган.

Көр аразында мөндүр җылдын ең изы өjинде, кун тал тышкен
кыjган кижинде тызетен.

Анаjдарда, җерден сыгыр турган җылу кей мөндүр выдур
аларга сырекеj волызыр җат деп бу өреgi аjтканьнан җарт bildirip
туру.

1929 җыда Moskva оblastында тышкен мөндүр

Мөндүр җанмырлу, кызуртты сук булуттардан тызетен.

Мөндүр кезек җерлер-ле бир аaj җаар варар.

Булуттар сырекеj виjкте турган волзо, ондо сырекеj соок учун,
ол булуттар оогош суу тамсы волгон аажь-ла турвас, олор оогош
foш иjneler кirely волуп турар. Онды булуттар tenerенин көк аja-
зында, виjкте җурыр, җука, җенил, ак булуттар воior.

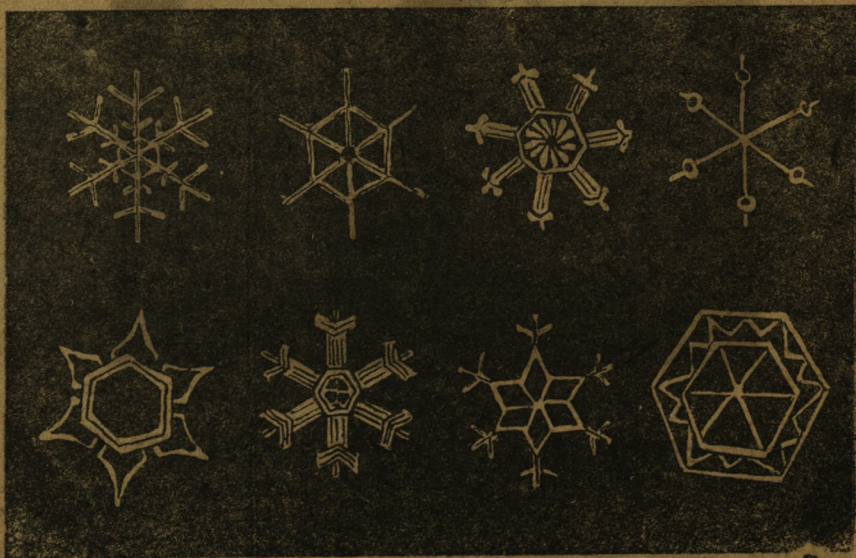
Olordьn vyduzi uzun ak usuktardьj, emeze nookьzьndьj, emeze keje sacьlgan kuştьn  umьndьj voloton. Olordь (peristьje)  um keberly buluttar dep ajdar.

 um keberly buluttar  erden ala 8 kilometrden 11 kilometr kirely vijikte turular. Ondьj vijiktegi kejde,  ajdьn sranaj izy kynderinde sook  olup turar.

Kys keldi, kyn  erdi  ььdar kirely voldь. Kej va kьzьnan sooj verdi. Mundьj  jinde  avьs turgan buluttar, oogo  to  ijnelerdij, vaza altь bulundu  alvak volьp bydeten. Aɡь veri  ььzьp kьjmyktanganda, ol  alvak nemeler voьь vojlogьna tavarьzьp turar, onojtkondo,  ar ьpьzьp,  uzyn keberly kar volup turular.

Sook  ok volgondo, oogo  karlar bir kancadan velen  ar ьpьzьp virigip turular. Anajtkan tu ta kar  alvaktap  aaj verer.  e kenete bulut  ede keldi,  erge  aar volgon kar eme ,  e oogo  ak carak  aaj verdi, onь carak kar dep adap turular. Carak kyskyde, vaza  askьda  aajtan edi.

Anajdarda bu oogo  karlar kejdin aɡь-veri  ььzьp turganьna tavarьzьp kirele, volcoktoьp, va kazьnan nyktala-verip  at.  ььdьn sook  jinde koьььp turgan vuu, sook  erge ty kezin,  erdin ysti saьn-volor emes, kьgi vьrkygen volor.

 aanadьp  uragan  uzyn na ka keberly karlar

Кыу çerdin устынде, туранын çавиунда, агашта çадар, çалтыркай ак неме волор. Опын выдетени салып выдер аажынса волор. Çе, кей соок волгондо, виу койылганда, тоңыр çат, онойткондо, оогош тамсы суу волуп вытпей, важа вистин аждыр турган сырекей оогош тоштор волуп выдур çат.

Çапмырдан вашка çапмыр

Çапмырды, мөндюрди, çаракты не-ле кизи көргөн. Çе, сегерткис, ваьк çапмыр-ла козо тенеренден çааганын кизи-ле волгонь көрөрдөн волгој, опын сранай касан-да укпран-да волор.

Онды çапмыр волотон еди. Онды çапмырлар тыку озогь сактарда-да волуп турган, çе ол тузында опын кайкал киреы водојтон, онды çапмырдан озогь улус, кул çок воьр, коркытпа волгон. Оноң-до артык олорды коркудатын кан өнды çапмыр волгон.

Ви мунды кайкамсылу неме неден улам волуп çат?

Ең озо салкын канайда выдур турар, опын исурьн çарттар биліп алаь.

Кужун

Онън учurlаръ көр. Олордън ъаан учurlузынън бирүүзи бу: ваstra ѡер бир аажына изип турган емес, онън бир тузь ѡаан изиir, бирүүзи деze ѡаан изibes. Кумакту ѡерлер ськту бук ѡерлерден артык сьльр, изип ѡатканьн ne-le kizi билер. Кургак ѡер талайдан, келден озолоj тын изиir деп вис вазa билерибис. Кеj сьлузын кунниң изиген ѡерден алар учун, кеjдин төмөгi каттаръ бир ааж текши сьльр болвос. Анаjьр турганда, ѡенили артык сьлу кеj өрө сьгьр туру, онон уур соок кеj төмөн тузур ѡат. Кеj аръ-верi сьльзьр турар. Кеjдин сьльзьр, кьжмыктар турганъ ѡапыс-la өрө альр, төмөн тузур турган емес, ѡе ѡердин устынсе-де ѡажьльр турар. Онъзын вис салькьн деп аjдьр турувьс.

Кыкырт, ѡут болор алдында ѡолдын ичинде тоозьн кужулуп, евиллип, өрө сьгьр туратаньн бистин каязьвьс-та көргөн болвоj. Онъзь вашка, вашка ѡерден салькьндаръ таварьза-la сан өрө сьгьр турганъ ол. Ол салькьн тоозьнды, учураган-la nemeni козо учьгьтьр ѡат.

Өрө кеjде вазa оо туней кужундар буьдер, ѡе ол кужундар ѡердегизинен цик ѡок ѡаан болор. Олордън кыци сырекеj тын болор, олор туралардын ѡавуун сасьр, турган агасть тазьль-la kodoro согуп турар. Ондыj кужундарды смьрц деп аjдатан. Аразьнда смьрц деп кужундар деремнелерди көдыре визьр салар, горотть орды ѡок едер, таъ тураларды ѡемирip салар.

Смьрц ѡыгырткыъ оъкоъ тискинip турар. Туjuk билуттың воjь кужулуп voronka кеверly больр төмөн улланар. Оо удьра ѡердин тоозьньн иjиктелip, көдырылып, остолмодьj больр сьгар.

Сырекеj ѡаан смьрцтер Severньj Америка деп ѡерде волотон. Оноргь ѡурт алватъ смьрц тузьнда өнөтөjин белендеp, ѡазаган орологьна кирip ѡазьньр ѡадатан. Нургулаj кумакту, ѡаан селдерде, смьрц тышкенде сыreen коркушту волотон. Ондыj ѡерде смьрц ѡаан остолмолордыj кумакты учьгьтьр альр, билуттарга ѡетиire сьгаратан. Смьрц тышкен тузунда ѡорьк ѡырген улустан көр кизи, минген төөлөri-le козо, смьрцке алдыгьр, кумакка көмьлетени көр больр ѡат.

Cai erdegi smerc'

Arazьnda smerc talajga tyzyp, suudь, kumak сылар теңере өрө сыгарьп туратан. Talajдың суузь евиліп, kujulьп турар, суу ostolmo volup vuder. Өрө көдүрүлүп вараткан кей, чаан soroton оос ајлу volup, talajдың суун sorьп tartьньп varadar. Talajдың суузьн анајьп vulutka четіре аьп сыгьп varatkanda, arazьnda valьгьн-da kozo аьп varar.

Oндьј volotonь, valьk bir канса milion volup көптөр, чуу-лузьп аьп yrkene salarga talajдың тьмьк, көлөм çerге varar тузьnda volor. Ol тузьnda valьk suudьн ystyne чуук çyreten edi.

Ol-la smerctin kyci-le çerдин ystynde ne-le көвөлөк, segirt-kišti көлдин-sastьн vaka, keleskenin өскө-dө tyry nemeni аьп varar.

Smerctin kyci astaganda, vaja kujun-la kozo өрө кейге сык-кан tyry nemeler ojto çerге тушклер çat.

Oнојьр bir katar çaпmьr-la kozo valьk тушкен. Talajдың ça-kazь nurgulaj valьk volьp çaap kojgon.

Çe arazьnda onoң-do kajkamcьlu çaaştar volup turu. Bir-zinde çerге-le çaaјtan çaпmьr çaap turala, onoң arь ol kьzьl өndy tamcьlar volup tyzer voldь. Tegin суу çadar ьrdьna kь-zьl kan volup tura vardь. Alvatь korkьј verdi. Çak kelip, çer ystynde tyry neme artpaj varar, ulustar tekşi onь bilzin dep ku-daj tenedeң kan tyzyrup çat dep, avьstar ajdьp turgan. Kara-ңuj alvatь olorgo vudyp, mөrgyyl edip turdь. Çak kelbedi, çer ystynde tyry neme artpaj vararь төгyn voldь. Kandu çaпmьr çaa-za-da nege-de arşamьk volvodь. Yyrogenen ulus ol volgon solun neme, nedeң ulam volgonьn verdeerde, vi Afrika çerinde smerc volgon em-tir, ol smerc çaan cөldi kecire vararda, ol çerдин kьzьl өndy тоозьньн aajь çok көр өрө сыгargan emtir. Cөл çerde onдьј kьzьl өndy товрак var voloton. Smerctin ucurьп алган, kьzьl тоозьн өскө çurtтьн çerine bargan, ondo çede-le çaпmьr-la kozo çerге тушти. Munьң ucun çaпmьrdьң tamcьzь kьzьl voldь.

Oнојьр uyredy, vi onco kajkamcьlu çaпmьrlar çer-telekejde çoldu neme volьp çatkan dep bilip çarlar verdi. Oндьј nemede kajkamcьlu, korkuшту neme çok volьp çat.

Ajas, çut, salkındu kynderdiñ kereginde temdekteri-le kej-tөгyn çандарь

Sojustыn kazы bir rajonьnda krestijandar ajdar: „Tyry raktь*) çerge komyр salza, çanмыр çaar“, dezer. Bakanь ɵltуrур ijze, vaza çanмыр çaar. Emeze „Arakьсь kiziniñ sɵгgin çuур salza, ol çerde 7 nedele çanмыр çaar“, dezer.

Bu сьп-ва? Kacanda tөгyn volor. Çanмыр nedeң ulam çaar turgанын, bis vileribis. Rak-la arakьсь kizideң volьр turgan emes.

Çe alvatь ortozьnda kyn-aajьn tanьjtan temdekterde сьп volotonь var, onдыj temdekter yuredy keltеgejinen çarttalьр çat.

Syrekej çaan calьn тышкен kijinde ajas kyn volotonь bildirgen neme, calьn тышpegende çut volor, emeze ajды kurcaj tegerik var volьр turza, çanмыр tyzerin sakььр kerek. (1-кь str. çurugьн көр).

Bu temdekter kelizip turgанын krestijandar көр katap көгөндөр, çe kandьj usun onojdo volorь, olor vilip volbogon.

Ol nemelerdi aajlap, usurun bileli. Çerdin soogony kanca-la çaan volzo, onьn krejine calьn tyzeten. Teneri ajas, bulut çok volor volzo, çer kapşagaj soop çat. Neniң usun onдыj volьр çat? Tenerede bulut çok, ajas volzo, kej kapşagaj soop turar. Tenere buluttu vуркык volzo, çer tap-la soop turar. Buluttar, çuurkan vodoldu çьludь toktodьр turar. Em onojtkondo syrekej calьn tyzур, tenere bulut çok volgonьnan ulam ajas kyn sakьjtanь çoldu volьр çat.

Aj, kyn evre tegerikty volgondo, ajas kyn volotonьnьn temdegi vaza сьп neme. Ol tegerikter volup көгyneten ajдын, kynniң çarkьнь, ɵгɵ vijikte vistin ajдышkan çum keberly buluttarda, oogoş taş-ijnelerge tijgende, onojьр көгyner. Çe onдыj buluttar көbizinde çut volor aldьnda көгyneten. Olor kacanda çut ekeleten kujunduk salkьndardьn aldьna көсур çyрer.

Çum keberly buluttar көгyngende çut vologьnьn bir syrekej kege (temdek) ol volьр çat. Çut volor aldьnda ɵгɵ raak, vijiktegi kejde çaan salkьndar sogup turar. Ol kirely vijikte çum keberly buluttar көсур çyreten usun, olor ol salkьndarga syrdyрур, kapşagaj usup turatan.

*) Rak dep neme suuda çyрer, kazы birde suadьn çakazьna сьгьр, сььр çyрer.

Ajdarda, çum keverly buluttar teneride syrekej tyrgen usur-
tyr turgan bolzo, çuuktagь-la kynderde çanmyr çaarьn sakьr
kerek turu.

Çe, baza bir çazьm çok temdek var. Kaan ajas kyn aldьn-
da erten tura cuk buluttar көryner, tuşte olor syrekej көр volor,
enir krezinde olor çok, çьлььр kalar, ol tuзьnda kaan ajas kyn
volorьn sakьr kerek. Ne usun ondьj? Buluttar çьлььр çok vo-
льр varatanь kej kurgak volgondo, өskөrtip ajьsa viи as volьp
varganda voloton. Ondьj kej kaan, ajas kynderde volor. Çut vo-
lorь çuuktar kelgende, kej cьktu volor, buluttar ol tušta çogol-
vos.

Çaan yuredyly ulus alvatьnьn ajas çut kynderdin temdekter-
inin usurun laptar, çarttar, vergender. Onon өskө yure-
dyly ulus vojlorь yuredy çanьnan baza çut, kaan-ajas kyn-
derdi aзьndьra vilip turarga көр temdekterdi (kegelderdi) çuup
aldьlar.

Ondьj yuredy çanьnan temdekterin bileri krestijan uluska
syrekej tuzalu volor.

Ar-vytkende kajkal kacan-da volvojton. Kyjgek volup turgan
volzo, vi acu-korongu, çanmyr volзьn dep mөrgy-le voluzьp
volvos. Voььnьn sagьзьna-la yuredyge izenerge çaraar. Emdigi
yurengen ulus ozo aзьndьra çut, ajas-voloton kynderin çanьs
ajdьp turar emes, çe çut, ajas kerek-le tuзьnda volзьn dep va-
karar evin vedep çadьlar.

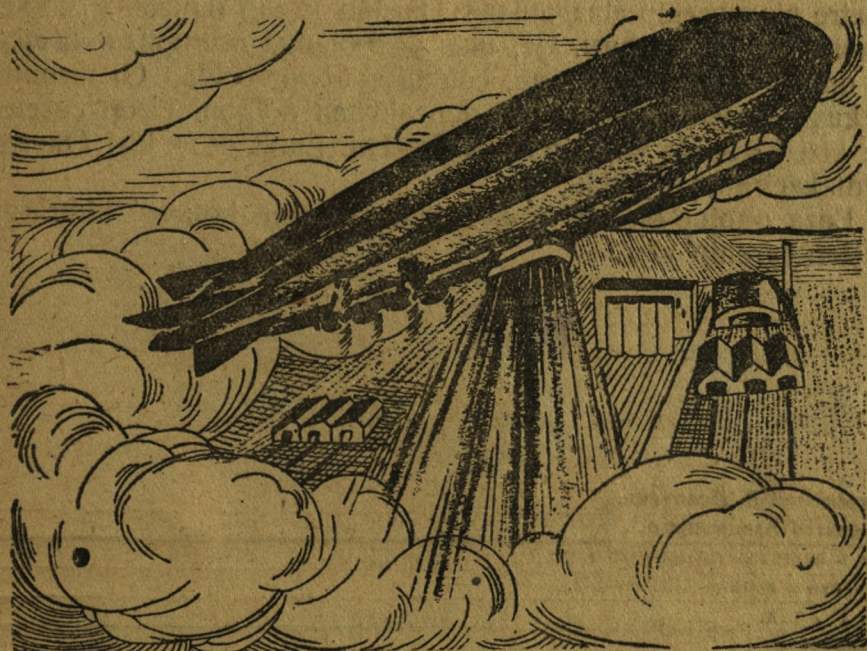
Bistin SSRS-ta, Evropaньn өskө-dө oroondorьnda kynnin
aajь өskөrip, kuvulup turar usurьn laptu çetire çakьь vilip alva-
gan. Munьn usun көр kyn aзьndьra kandьj volotonьn vilip aj-
darga volvos turu. Çe ondьj-da volzo, çut volor kereginde yure-
dy çanьnan таар альр turgan 100 temdekterden 80 temdegi cьn
volьp turu.

Severnьj Amerikada çetkerly kujundar tyzerde, olor bir
aaj өdyp turar. Onьn usun ondo kynnin aajьn ozolop tapьp
ajdarь, Evropa çerlerinen uraak belen neme turu.

Çe, ondьj-da volzo, kynnin aajьn aзьndьra ajdьp vereteni çer
çerinde yuredy çanьnan kynnin aajьn aзьndьra bilerge evin ved-
rep turgan uczeđenijalardьn тоozьnan kamaalu volor. Ondьj
stantsijalar көр volor ulurlu. Bu stantsijalar vicip альр turgan
svedenije—vçikti төs çerindegi stantsijaga çetirip turar.

Ono voʻjnyy oʻroonyy vaʻka, vaʻka ʻerlerden eʻke-de oʻroondorʻna kelgen svedenijalar aajnsa ʻaan yuredyly ulus kyn aajnyy karta-plan edip turular. Onon koʻyp, kazʻ ʻerde kyn aajʻ kandʻj turgan, kazʻ ʻerde kandʻj kujun-salkynda bolup turgan vilip turar. Ol karta ʻuruktan koʻyp, yurenge ulus kandʻj kujun kanajda vaʻtanʻp vararʻn vilerge kiceep ʻat, onon ulam kajda ajas, kajda ʻut volorʻn ozolop vilerge ʻakʻʻ volor.

Onoʻjʻp vilgen kerekterdi gazet-le baza radio azra ʻarlap turar. Bistin SSRS icinde kyn aajnyy volgooyton stantsijalarʻ tam elber ʻat. Bu ʻuukta kyn talazynda ʻerdi ʻakazynda-da stantsijalar ʻazalyr vytken turu. Gorottordo, deremnelerde, ŝkolʻdordo, sovhostorʻdo kyn aajnyy volgooyton punktar vytkeni var emtir. Em-di sovhostor vudyʻp koʻtegeʻde, onon-do koʻp stantsijalardy vudyʻrer krezi var. Ondʻj stantsijalar krestijandary voʻjnynda, kyn aajnyy vilerge turgan vaʻtra kerekke-de tuza volor. Krestijan kizi tannan vudyʻryp albas nemeni emelozip turup vudyʻryp alar.

Amerika uluzʻ elektricestvolop salgan kumak-la buluttardy tarkadarʻn cenemel iŝtin ʻurugʻ

Çe kizi kynniñ aajyn ozolor bilgeni syrekej tuzalu volgon-
do, çut, ajas kiziniñ kyuni-le volyp turzyn dep yurenip alza,
onon artyk tuza volor edi.

Amerlkada yurengen ulus çut ajasty vojbnyñ sagzyñca ku-
vultyp turarga cenemel iş ötkyryp turular. Elektricestvo ijdezi-le
olor buluttardь tarkadьp, çanmьrdь çaadьgp turular. Bulutardь
tarkadar kereginde, olor tegin kumaktь alyp elektricestvolap sa-
lar. Kumak elektricestvodon kyc alynar, elektricestvolu volor de-
zer. Bu kumaktь ajeroplандu ucatan ulus kozo salyp alala, ucup,
vultutan vijikte-le kumagyn seep, urup çyurer. Elektricestvolu ku-
mak buluttardь ödup, tyzyp, vraadьp, vultuttь tarkadьp turar. Bu-
luttar çьlyjьp kalatan.

Elektricestvonьñ ijdezi-le yurengen ulus mөndyr çok volzyn
dep turuzьp turular.

Onojьp yuredyññ ijdezi-le kizi ar-vytkendi kolьna kijdirip
alyp, onьñ kycin vojbnyñ kerekterine tuzalu edip turu.

Sьnyñ ajtsa bu onco vaštarkь-la cenezу iş volyp çat. Kyn-
niñ aajyn (ajas, çut kynder) vojbvьstьñ tavь-la kuşultarga emdi-
ge çetre bis yurenip albaganьvьs. Ulustьñ kezigi bu işke kizi kyci
çьdavas dep vodop turu. Çe, ulus ajeroplanga oturup tavь-la ajla-
nyьp usagyn vilbes volgon öji, çuukta çanь-la voldь. Ol tuzunda
kizi kuş volorgo vytken emes dep ajdatan volgon. Ucup çyrete-
nine kizi kacan-da yurenip alvas dezeten. Emdi deze, kizi Okean-
talajdь kecire ucar voldь.

Baza onojьp-ok kizi ar-vytkendi vojbnyñ kolьna kidirerge
emeşteñ yurenip alar.

Инд. № 1453.

Отвѣтредактор Д. Белоусов.

Техредактор Владимиров.

Слано в производство 5/1-1933 г.

Подписано к печати 22/III-1933 г.

Об'ем 1¹/₄ п. л.

Статформат А-5.

Печатных знаков в 1 п. л. 41.600

Тираж 3000 экз.

г. Оброт-Тура Областо № 855 Наряд 140 Филиал ОГИ'за

Баазь 20 акса.

Цена 20 коп.

25068

Алт.
2-500

На Ойротском языке.

В. МАЛИНКО. ОТЧЕГО БЫВАЕТ ДОЖДЬ
ПЕРЕВОД И. НИКИФОРОВА.

Записботделение ОГИЗ'а, Ойротфицнал.
г. Ойрот-Тура, Социалистическая, 20.

V. MALINKO — Садыр педен воляр сат.